

Linnéuniversitetet

Institutionen för samhällsvetenskaper

Examensarbete 15 hp – kandidatnivå
Journalistik

30 / 70

En studie av andelen kvinnor och män som kommer till tals i SVT:s Debatt

Johanna Paulsson
Patrik Rosell

Journalistik och medieproduktion,
180 hp
Höstterminen 2010

Handledare: Sune Tjernström

Abstract

Authors: Johanna Paulsson & Patrik Rosell

Title: 30/70. A study of women and men who speak in SVT's Debatt.

Level: BA Thesis in Journalism

Location: Linnaeus University

Language: Swedish

Number of pages: 38

In this study we have investigated who is debating on Sveriges Television. For this study we have chosen the program Debatt which is the biggest debate program in the Swedish television based on the audience. Debatt is broadcasted on Sveriges Television which is a public service broadcaster. In a quantitative content analysis, we examined the proportion of women and men participating in the program and what role they play in the debate. We chose to examine all programs of Debatt over an entire season which deals with one subject. We have examined 17 programs, all 30 minutes long, which was broadcasted in spring 2010. In our research we have chosen to exclude the TV host and only examine the participating women and men who speak in the programs. Our results show that both the proportion of participants and the speaking time is made up to 30 % of women and 70 % of men, a result that differs from the goal held by Sveriges Television about a 50/50 allocation. To examine the roles of the participants, we made a classification with nine categories and divided the participants according to their function in the program. Eight of the nine categories were dominated by men, only the category invited audience consisted of more women than men.

Keywords: Sveriges Television, public service, debattprogram, jämställdhet, TV.

Innehåll

1. "Är det så här tjejerna har det?"	5
1.1 Ett demokratiskt problem	5
1.2 Vem debatterar i Sveriges Televisions Debatt?	6
1.3 Avgränsningar	7
2. Bakgrund	7
2.1 Debattprogram i svensk television	7
2.2 Debatt i Sveriges Television	8
2.3 Sveriges Television	8
3. Social ansvarsteori och tidigare forskning	9
3.1 McQuails sociala ansvarsteori	9
3.2 Debattprogrammets utveckling	10
3.3 Tv-debatternas dramaturgi	11
3.4 Debattörernas roller	12
3.5 Kvinnor och män i Speciellt 1992-2000	14
3.6 Kvinnor intervjuas som "vanliga" människor	16
4. Metod	16
4.1 Tillgång till programmen	16
4.2 Kvantitativ innehållsanalys	16
4.3 Undersökningens utförande	18
4.4 Metodkritik	19

5. Resultat och analys	20
5.1 Antal kvinnor och män i Debatt	20
5.2 Taltid för kvinnor och män i Debatt	22
5.3 Ämnesdominans	24
5.4 Kvinnors och mäns roller i Debatt	25
6. Några reflektioner	29
7. Förslag till vidare forskning	32
8. Referenslista	33
Bilaga	35
Sammanfattning av undersökta program	35

1. ”Är det så här tjejerna har det?”

– Är det så här tjejerna har det?

Den frågan ställer programledare Belinda Olsson i inledningen av Debatt den 5 oktober 2010 och sedan drar debatten igång. Programmet som sänds i Sveriges Television handlade då om miljön för flickor och pojkar i skolan. Som utgångspunkt för debatten låg långfilmen ”Tusen gånger starkare” som handlar om en högstadiesklass där tjejerna räcker upp handen men killarna tar ordet.

Är det så kvinnorna har det i Debatt? Att de räcker upp handen men att männen talar.

I just detta avsnitt av Debatt fick lika många kvinnor som män komma till tals. Var det för att frågan om just jämställdhet debatterades eller är det generellt så i Debatt att kvinnor och män tar lika stor plats?

1.1 Ett demokratiskt problem

I genomsnitt ägnar den svenska befolkningen 5 timmar och 52 minuter om dagen åt medier. 27 % av den tiden går åt till att titta på tv (Nordicom 2009). Vad som visas och tas upp i medierna är något som bidrar till hur människors referensramar ser ut och hur vi uppfattar vår värld. Medieforskaren George Gerbner (2002) skriver om kultivationsteorin och om hur personer som tittar mycket på tv skapar egna bilder av verkligheten som inte stämmer överens med verkligheten. Det finns ett flertal studier som visar att kvinnor är underrepresenterade i svenska medier (Edström 2006; Löfgren Nilsson 2004). Det kan ses som ett demokratiskt problem när den kvinnliga delen av befolkningen inte syns och hörs i samma utsträckning som männen i det offentliga samtalet. Vi kan utgå från att kvinnor och män ibland har olika åsikter och erfarenheter i vissa frågor. Om rapporteringen tenderar att till stor del domineras av ett kön finns risken att gå miste om andra perspektiv och intressen. Att olika människor kommer till tals; av olika etniciteter, åldrar och kön borde också vara viktigt för att locka en bred publik. En anledning att fler män syns i medierna kan vara att det är verkligheten som speglas. Fler män än kvinnor innehar maktpositioner och det kan vara därför männen oftare figurerar i medierna, speciellt i nyhetssändningarna (Göransson 2007).

I vår undersökning kommer vi att granska vilket kön som får mest utrymme i ett debattprogram. För att genrebestämma debattprogram använder vi oss av samma definition och avgränsning som Henrik Örnebring (2001) gjorde i sin studie av svenska debattprogram. Där har han valt ut program som uppfyller följande kriterier:

”(1) har anspråk dels på att säga något om samhället och dels att uppfylla en viktig funktion i samhället, och (2) vars form bygger på att två eller flera parter diskuterar, debatterar, samtalar och/eller argumenterar under överseende av en (eller två) programledare”.

(Örnebring 2001, s. 38)

Debattprogram är en viktig del om vi ser till de uppgifter som medierna har enligt pressutredningen 2006. Att informera medborgarna genom att flera sidor för fram sin åsikt, vara forum för debatt och att granska företrädare (Hadenius, Weibull, Wadbring 2008). Vi har valt att undersöka programmet Debatt som sänds i Sverige Television. Under vår undersökningsperiod var Debatt Sveriges största debattprogram i svensk tv baserat på tittarsiffror från Mediamätning i Skandinavien (2010). Debatt behandlar aktuella ämnen med representanter från olika delar av samhället.

1.2 Vem debatterar i Sveriges Televisions Debatt?

Rubriken ovan sammanfattar undersökningens övergripande syfte. Vi har valt att bryta ner denna till fyra undersökningsbara frågor:

Hur många kvinnor respektive män kommer till tals i Debatt?

Hur lång tid talar kvinnor respektive män i Debatt?

Vilka ämnen domineras av respektive kön?

Vilken roll har de kvinnor respektive män som kommer till tals i programmet?

1.3 Avgränsningar

För vår undersökning har vi valt episoderna av Debatt som sändes under våren 2010, mellan den 19 januari och den 11 maj. Vi har valt att enbart undersöka de program som sändes på tisdagarna. De programmen var 30 minuter långa och innehöll endast ett debattämne. Att bara ett ämne debatterades ser vi som en fördel då vi kan anta att deltagarna är inbjudna för ämnet. I programmen som behandlar två ämnen riskerar vi en högre felmarginal där inbjudna gäster kan diskutera även det ämne de inte är inbjudna för att debattera. Totalt var det 17 program som vi undersökt, à 30 minuter.

Vi tycker det är lämpligt att analysera en hel säsong för att få ett helhetsperspektiv då ämnena som debatteras varierar. Våren 2010 är den senast fullständigt sända säsongen. I vår undersökning ingår inte programledarens roll. Att programledare Belinda Olsson är kvinna räknas inte in, inte heller hennes taltid i programmen. Vi har valt att utesluta henne eftersom vi undersöker de inbjudna debattörerna till programmen som redaktionen bokar och kan påverka. Belinda Olssons fasta roll som programledare och en del av redaktionen är därför inte relevant i denna undersökning. Vid några tillfällen deltar personer i Debatt över telefon eller via länk. Vi har valt att inkludera dessa i vår undersökning då vi anser att de deltar och är viktiga i debatten.

2. Bakgrund

2.1 Debattprogram i svensk television

Debattprogram har funnits i svensk tv sedan televisionens start i Sverige 1956. Hur debatterna har varit utformade har varierat genom åren. Det första debattprogrammet i tv var Lilla kammaren som sändes 1956 - 1960. Sedan följde bland annat Fyra nya, vilket var ett debattforum där riksdagsledamöter debatterade. Under åren 1962 - 1965 sändes Utan streck, vilket var en debatt utan fastställd sluttid. Under 1970-talet var det största debattprogrammet Kvällsöppet, som producerades av nöjesredaktionen på Sveriges Television och innehöll inte enbart rena samhällsdebatter. Studio S var också ett program som sändes under flera år. Åren 1979-1992 sändes Magasinet i Sveriges Television och var ett program som ofta innehöll

debatter. Från 1990-talet och framåt har olika kanaler konkurrerat om de debattintresserade tv-tittarna. Sveriges Television sände Svar direkt mellan 1987 och 1994 med Siewert Öholm som programledare, medan TV3 sände Diskutabelt, 1989-1990 och 1994-1995, med Robert Aschberg. TV4:s första stora debattprogram var Svart eller vitt som sändes 1994-1997. SVT sände mellan 1992 och 2000 det politiskt inriktade debattprogrammet Speciellt. De dominerande debattprogrammen i svensk television är sedan år 2000 Kvällsöppet i TV4 och Debatt i Sveriges Television sedan 2001. Båda programmen berör dags- eller veckoaktuella ämnen med debattdeltagare från samhällets olika skikt. (Örnebring 2001)

2.2 Debatt i Sveriges Television

Tv-programmet Debatt startade 2001 i Sveriges Television och sändes från Göteborg, då med Lennart Persson som programledare. 2006 ersattes Debatt av programmet Argument som producerades i Umeå. Två år senare, 2008, var Debatt tillbaka i rutan. Programledare har sedan dess i tur och ordning varit; Stina Dabrowski Lundberg, Janne Josefsson och nu, sedan hösten 2009, Belinda Olsson. Debatt sänds direkt två gånger i veckan från Göteborg, tisdagar (30 minuter) och torsdagar (45 minuter), under både vår- och höstsäsong.

2.3 Sveriges Television

Sveriges Television startade sina officiella sändningar den 4 september 1956 men det var först ett par år senare som televisionen i Sverige fick sitt publika genombrott. 1958 sändes fotbolls-VM för första gången i Sveriges Television och det var då försäljningen av tv-apparater satte fart. Senare samma år sändes nyhetsprogrammet Aktuellt för första gången. I drygt tio år hade Sveriges Television endast en kanal. Det var först 1969 som TV2 introducerades. Året därpå infördes de reguljära sändningarna av färg-tv. 1970 var också året då regionala nyhetssändningar runt om i Sverige började sändas, om än i en liten skala från början. Sydnytt från Malmö var först ut. Text-tv introducerades i Sveriges Television 1980. Från 2007 sänder Sveriges Television digitalt i marknätet. (Sveriges Television^A 2010)

Parallellt med Sveriges Televisions egen utveckling har företaget sedan slutet av 1980-talet mött konkurrens genom de kommersiella aktörerna. TV3 startade sina sändningar 1987 och TV4 ytterligare tre år senare. Sveriges Televisions oberoende ställning, fri från kommersiella intressen, har dock inte varit självklar ens när de var själva på marknaden. Enligt Hadenius, Weibull och Wadbring (2008) fanns det på 1960-talet politiska krafter som ville införa reklam i Sveriges Television, vilket dock aldrig inträffade. Konsekvenserna av de konkurrerande, kommersiella tv-kanalerna blev bland annat att många av de största profilerna inom svensk tv, som av naturliga skäl arbetade på Sveriges Television, gick över till konkurrenterna för att det var högre löner där. Konkurrensen innebar också höjda priser på attraktiva utländska program, vilket påverkade programutbudet, innehållet och företagets ekonomi. (Furhammar 2006)

3. Social ansvarsteori och tidigare forskning

3.1 McQuails sociala ansvarsteori

Denis McQuail (2005) förklarar vilket socialt ansvar medierna har i samhället och gentemot sin publik. Han talar om den sociala ansvarsteorin. Denna teori är grundläggande för hur medier bör arbeta, anser han. Teorin innebär i grunden att mediers ägande ska ha allmänhetens förtroende och att ägaren ska förvalta det, snarare än att gagna enskilda privata intressen. Teorin skapar vissa skyldigheter hos medierna och förklarar den viktiga roll medierna har i samhället. Den sociala ansvarsteorin innebär, enligt McQuail, att exempelvis nyhetsmedier ska vara sanningsenliga, korrekta, objektiva och relevanta i sitt innehåll. Medierna ska dock ha en frihet att presentera vad de vill, men vara självreglerande. Under vissa omständigheter bör regeringen kunna ingripa för att se till vad som är allmänintresse. Medierna ska följa de rådande etiska och professionella riktlinjerna som finns. Den sociala ansvarsteorin har sin grund i 1940-talets USA, där det för dagstidningarna hade blivit en ökad grad av sensationsjournalistik och kommersialism. Det sågs då som en nödvändighet att trycka på mediernas sociala ansvar i samhället, att förmedla ett objektiva och balanserat innehåll. Det vägledande målet med att utveckla denna teori var demokratins hälsa. (McQuail, 2005)

Till den sociala ansvarsteorin kan vi koppla begreppet public service. Public service i Sverige innefattar de radio- och tv-kanaler som Sveriges Television (SVT), Sveriges Radio (SR) och Sveriges Utbildningsradio (UR) tillhandahåller. De ska erbjuda radio och tv i allmänhetens tjänst.

”Uppdraget för SVT, SR och UR är att ge svenska folket allt från nyheter och dokumentärer till underhållning och utbildning – på ett sakligt och objektivt sätt.” (Public service 2010)

Meningen med detta är att förmedla opartisk och mångsidig information från många olika områden till medborgarna. Public service-företagen ska förmedla information ur många perspektiv för att medborgaren ska kunna få reda på vad som händer i landet och världen och sedan bilda sin egen åsikt. Sveriges Television använder formuleringen ”fri television” för att definiera public service och syftar då på television utan politiska och kommersiella intressen. På Sveriges Televisions hemsida står att läsa:

”Tanken bakom begreppet public service är att alla medborgare i ett demokratiskt land ska få tillgång till opartisk och mångsidig information inom en mängd olika områden.” (Sveriges Television^B 2010)

Public service finansieras av radio- och tv-avgiften. År 2010 delades 6,7 miljarder ut till public service-företagen. Sveriges Television tilldelades 58 %, Sveriges Radio 37 % och Sveriges Utbildningsradio 5 % enligt beslut från riksdagen (Radiotjänst 2010).

3.2 Debattprogrammets utveckling

Henrik Örnebring (2001) delar in debattprogrammen i svensk tv i tre perioder:

1956-1967. Den välordnade tv-offentligheten. Under denna period utgjorde debattprogrammen rena debatter, det vill säga inga förinspelade reportage eller dylikt. Programmets ton var formell, deltagarna tillhörde samhällets elit och debatterna avslutades ofta med att samförstånd rådde mellan deltagarna. Programledaren fungerade som en ordförande och tog inte någon plats själv.

1968-1983. Den kritiska tv-offentligheten. Här förekom det ibland reportage i debatterna. Fler underhållare dök upp som debattdeltagare, vilket också allmänheten gjorde även om det ofta handlade om att sitta som publik. Ämnena som debatterades styrdes mest utifrån nyhetsvärderingskriterierna till skillnad från tidigare då det var politikens dagordning som bestämde. Programmen hade också en mer kritisk hållning till samhällets makthavare.

1984-1996. Den välregisserade tv-offentligheten. Fler kändisar deltog i debatterna jämfört med tidigare. De inbjudna gästerna var oftare kontroversiella och medievana. Syftet var att polarisera innehållet.

När det gäller deltagarval i debattprogrammen har strävan alltid varit, både historiskt sett och nu, att ha en så kallad elit i programmen. Enligt Henrik Örnebring (2001) har programmen oftast haft makthavare som deltagare av olika slag. Den eliten kan handla om talespersoner för någon stor organisation, politiker eller personer med djup formell kompetens som till exempel läkare. Örnebring menar att om ambitionen är att vara samhällsrelevant och att ta upp samhällsangelägna frågor är det både relevant och intressant att publiken får veta vad olika betydande grupper i samhället tycker.

3.3 Tv-debatternas dramaturgi

Enligt Christian Svensson (1999) är debattprogram i tv, som tar upp samhällsrelevanta frågor, oftast uppbyggda efter en särskild dramaturgi. Han beskriver dramaturgin i åtta punkter:

- a) Rubrik. En skylt i rutan eller en röst visar dagens debattämne med en tillspetsad fråga.
- b) Ämnet (problemet) introduceras av programledaren. Programledaren beskriver mer ingående vilket problem som ska debatteras, ofta genom att understryka allvaret i frågan.
- c) Problemets existens bekräftas av någon drabbad. Ett offer ger sin bild över hur hon eller han upplever problemet.
- d) Problemets existens bekräftas av expert. En person med särskild kunskap och med en gedigen bakgrund inom ämnet förklarar hur hon eller han ser på problemet.

- e) Problemet debatteras. Olika personer med skilda uppfattningar ställs mot varandra. Det behöver inte bara vara politiker, utan kan vara en myndighetsföreträdare och en kommuninvånare som diskuterar.
- f) Problemet försvaras av ansvariga personer. Politiker ställs till svars för beslut de har tagit. Syftet från programmets redaktion kan vara att de ansvariga i frågan ska ångra sig, be om ursäkt eller förklara hur de tänkte vid beslutet.
- g) Problemet återintroduceras av programledaren. Grundfrågeställningen blir tydlig igen när programledaren som avslutning ber någon drabbad eller expert att understryka sin uppfattning.
- h) Debatten avslutas. Programmet innehåller sällan en konklusion, utan debatten pågår till dess sändningen är över vilket ger en känsla av att debatten fortsätter, vilket den i någon mån också ofta gör.

Christian Svensson (1999) menar att debattprogrammen ofta är välregisserade, att det finns en tanke bakom varje steg i varje program. Tv-debatterna är föreställningar som spelas upp inför en publik. Han menar att det är dramaturgin i ”föreställningen” som är det viktiga, inte samtalets innehåll. Syftet är att i debatten skapa motsättningar och konflikter. Detta styr redaktionerna över.

3.4 Debattörernas roller

Henrik Örnebring (2001) delar in aktörerna i debattprogrammen i tre större roller; programledaren, debattdeltagarna och publiken. Vi bortser här direkt från programledarens roll eftersom vi räknar bort henne helt i vår undersökning. Örnebring menar att debattprogrammen fokuserar på att ha med samhällseliter i sina program. Dessa eliter kan komma från olika delar av samhället. Det finns dels en politisk elit, i vilken exempelvis statsråd och chefer för statliga myndigheter ingår, dels en ekonomisk elit, i vilken företagsledare ingår. Men det finns också en elit i samhället genom personer som skaffat sig en formell kompetens, antingen genom hög utbildning eller genom lång erfarenhet. Örnebring pekar också på att en så kallad medieelit håller på att växa fram. I denna elit finns personer som genom sin kunskap, om hur medierna fungerar vet hur de ska förhålla sig till dem men också genom att personen i sig ofta får uppmärksamhet. Denna deltagare kan vara

framgångsrik som exempelvis artist eller bloggare. Vad gäller publiken, i det här fallet studiopubliken, har den historiskt sett spelat olika roller men även haft olika funktioner i olika debattprogram. Enligt Örnebring fanns det ingen publik i de första debattprogrammen på 1950- och 60-talen. Mot slutet av 1960-talet introducerades så publiken i programmet Storforum, där publiken direkt fick en aktiv roll och kunde delta i debatten. Publiken har ibland haft funktionen att mest reagera på det som sägs, att visa vad de tycker genom applåder eller burop. Men det mest frekvent förekommande, enligt Örnebring, är att olika personer i publiken har olika roller. En del är särskilt inbjudna medan andra inte är det. Det är således ofta bestämt redan innan debatten börjar vilka i publiken som ska komma till tals.

Christian Svensson (1999) delar in en tv-debatts deltagare i fyra olika roller, där varje roll fyller en särskild funktion. Rollerna han talar om är:

- 1) Exempelrollen. Personer med egna erfarenheter av problemet berättar om sina upplevelser.
- 2) Expertrollen. Personer med särskild kunskap i ämnet förklarar strukturer och åskådliggör sammanhang.
- 3) Åsiktsrollen. Personer med åsikter i frågan argumenterar för sin sak.
- 4) Ansvarsrollen. Personer med ansvar för exempelvis det politiska beslutet försvarar sig och sitt beslut.

Christian Svensson (1999) understryker att dessa roller inte är statiska utan att varje person kan agera i olika roller i ett och samma debattämne. Ett exempel på detta är att de flesta debattdeltagare förutom att ha sin huvudsakliga roll, också kan inneha åsiktsrollen. Redaktionen för ett debattprogram brukar, enligt Svensson, vilja spetsa till problemet och debattens frågeställning. Här kommer vikten av de olika rollerna in. Exempelpersonen berättar om sina upplevelser av problemet för att tillsammans med experter, vissa åsiktspersoner och ibland också programledaren visa vilket allvar som ligger i frågan och vilka riskerna är med problemet. Konflikten uppstår när dessa personer ställs mot ansvariga och en del åsiktspersoner, som på olika sätt vill förminska problemets allvar och storlek.

Enligt Christian Svensson (1999) har debattörerna ofta ganska små möjligheter att påverka vart de själva vill leda debatten. Istället är det programledarens uppgift att se till att debattörerna håller sig till ämnet och att få svar på de frågor som är relevanta för tittarna.

Därigenom bestämmer programledaren vem som talar och när den personen talar.

Programledaren tilltalar debattörerna i deras specifika roll, vilket de oftast accepterar. Det är således sällan som debattörerna själva kan tala fritt i en fråga. Svensson menar att det finns fyra kriterier för debattören att anpassa till sig för att behålla ordet och få större utrymme i debatten. Då krävs det att debattddeltagaren:

- 1) Agerar i sin roll och säger vad som förväntas.
- 2) Följer debattens dagordning.
- 3) Inte komplicerar ämnet.
- 4) Är konfliktlysten och gärna konfronterar andra debattörer.

3.5 Kvinnor och män i Speciellt 1992-2000

Maria Edström (2006) har gjort en totalundersökning av det politiskt inriktade debattprogrammet Speciellt som sändes i Sveriges Television mellan 1992 och 2000. I hennes undersökning tittade hon närmare på vilka kvinnliga och manliga eliter som deltog i programmet under åren. I Speciellt debatterades ett ämne per program och oftast var det en makthavare som debatterade mot en panel. Speciellts redaktion hade som mål att få fler kvinnor att komma till tals och delta i deras panel. I Maria Edströms avhandling beskriver en av de två kvinnliga programledarna, Pia Brandelius, deras arbete med medverkande kvinnor.

”Vi letade efter kvinnor och då hittade vi dem. Det är inte svårare än så. Det handlar bara om att se.” (Edström 2006, s. 157)

Första året som Speciellt sändes, 1992, deltog 49 % kvinnor och 51 % män. Sista året, 2000, hade andelen kvinnor minskat till 39 % och männen ökat till 61 %. I genomsnitt över alla år då Speciellt sändes var 41 % av de medverkande kvinnor och 59 % män.

Tabell 1. Andelen deltagande kvinnor respektive män i Speciellt 1992-2000.

År	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Kvinnor, i %	49	35	45	37	43	42	34	38	39
Män, i %	51	64	55	63	57	58	66	62	61

Baserat på SVT:s egna sändningslistor. (Edström 2006 s. 157).

Programledaren Pia Brandelius uppger till Edström att en anledning att andelen kvinnor minskade de sista åren kan ha varit att det gjordes en förändring där personerna i panelen var olika varje vecka. Tidigare hade det varit en mer fast panel. Hon tror också att redaktionen kan ha tröttnat på merarbetet med att leta efter kvinnor mot slutet.

Edström (2006) undersökte också vilka roller som kvinnor och män hade i Speciellt. Programmet var elitdominerat och framförallt deltog politiker och journalister. Det är också inom de två grupperna där kvinnor var starkast representerade, 51 % kvinnliga politiker och 55 % kvinnliga journalister. Den grupp som var starkast representerad av män i Speciellt var kulturföreträdare, 89 % män och 11 % kvinnor. Viktigt att poängtera vad avser Speciells medverkande är att de ofta bjöd in samma gäst ett flertal gånger. Exempelvis deltog det före detta statsrådet Britt Mogård 36 gånger, lika många gånger som ekonomen Carl Hamilton, under åren 1992 till 2000.

Tabell 2. Andelen medverkande kvinnor och mäns positioner i Speciellt 1992-2000.

	Kvinnor, i %	Män, i %	Totalt antal
Politiker	51	49	435
Journalist	55	45	288
Forskare	24	76	178
Kulturföreträdare	11	89	95
Organisationsföreträdare	19	81	64
Näringslivsföreträdare	36	64	63
Förvaltning/ myndighet	39	61	28

Baserat på SVT:s egna sändningslistor. (Edström 2006 s. 159)

3.6 Kvinnor intervjuas som ”vanliga” människor

I artikeln *Könsmärkning i SVT:s nyheter 1958-2003* (2004) har Monica Löfgren Nilsson kartlagt hur många kvinnliga respektive manliga intervjuobjekt som kommit till tals i Sveriges Televisions nyhetsprogram. Hon studerade även i vilken egenskap som kvinnor respektive män får komma till tals.

”Vanligast är – och har alltid varit – att kvinnor får framträda som enskilda medborgare; i enkäter på stan, som drabbade eller som kommentatorer till händelser.” (Löfgren Nilsson 2004, s. 46)

I artikeln *Könsmärkning i SVT:s nyheter 1958-2003* (2004) visas det tydligt att den position där flest kvinnor intervjuas är som ”vanliga” människor, 43 % kvinnor och 57 % män. Det är alltså även i den kategorin övervägande män som intervjuas men det är den kategorin som är mest jämlik.

4. Metod

4.1 Tillgång till programmen

Vi använder oss i undersökningen av de 17 episoder av Debatt som sändes på tisdagarna under vårsäsongen 2010. Eftersom programmen av upphovsrättsliga skäl inte längre finns tillgängliga på SVT Play kontaktade vi Debatts redaktion vid Sveriges Television i Göteborg. Med hjälp av dem fick vi tillgång till de program vi sökte. Versionerna av programmen som vi har tittat på var kompletta utsändningar inklusive vinjett, namnskyltar och eftertext.

4.2 Kvantitativ innehållsanalys

Metoden innebär att forskaren utifrån ett större material mäter olika variabler för att göra en analys. Syftet är att skaffa sig en kunskap om det generella, med utgångspunkt i det enskilda.

Åsa Nilsson (2010) tar upp fyra begrepp som är grundläggande för den kvantitativa innehållsanalysen:

- 1) Objektivitet. Det ska bli samma resultat i undersökningen oavsett vilken forskare som utför den.
- 2) Systematik. Ett tydligt materialurval måste göras innan undersökningen. Det får heller inte finnas några tveksamheter kring hur analysen ska gå till. Detta är en förutsättning för objektivitet.
- 3) Kvantitet. I analysens schemat ska variablerna beskrivas kvantitativt, det vill säga med termer som frekvens eller omfång.
- 4) Manifest innehåll. Analysen ska bara utgå från det som klart och tydligt framgår i materialet. Det minimerar den subjektiva tolkningen och minskar samtidigt risken att tolka dolda budskap i materialet.

Det finns tre dimensioner som betyder mycket för metodens utveckling enligt Åsa Nilsson (2010). Den första är kvantitet – betydelse. Den innebär att de insamlade uppgifterna måste översättas till variabler för att betyda något. Vad de betyder, beror på forskningsproblemet. Den andra dimensionen, helheten – delar, handlar om i vilken kontext informationen sätts. Det är viktigt att forskaren här är medveten om vilka strukturer som har betydelse i vilka sammanhang. Den tredje dimensionen är objektivitet – tolkning. Den belyser vikten av att undersökningen utförs objektivt men att det ibland kan vara svårt eftersom människor har olika referensramar och gör olika tolkningar av samma information. Enligt Åsa Nilsson (2010) finns det, vid sidan av datainsamlingen, sex delmoment forskningsprocessen genom denna metod bör följa:

- 1) Definiera forskningsproblemet. Frågeställningarna kan vara av såväl en deskriptiv (beskrivande) som en explanativ (förklarande) karaktär. Ibland måste metoden, beroende på forskningsproblemet, kombineras med en eller flera andra metoder.
- 2) Definiera urvalet. Urvalet beror på forskningsproblemet. Frågan gäller vilka medier som ska användas i undersökningen och vilka avgränsningar som ska göras när det gäller till exempel tidsperiod.
- 3) Definiera variabler och variabelvärden. Här är frågan vilka uppgifter som blir vilka variabler.

- 4) Konstruera ett kodschema. När forskningsproblemet är formulerat ska variablerna struktureras så att det blir ordning.
- 5) Koda. Varje analysenhet får ett identifikationsnummer som noteras tillsammans med medium, datum och så vidare beroende på vad undersökningen handlar om. På så sätt går det alltid att hitta tillbaka till den aktuella analysenheten.
- 6) Validera och analysera data. All data matas in i datorn, så kallad instansning. Efter det tar man fram frekvensfördelningen för samtliga variabler för att upptäcka orimliga värden som kan ha tagit sig in i undersökningen. Sedan gäller det att utläsa statistiken och läsa av samband utifrån forskningsfrågan.

4.3 Undersökningens utförande

De variabler som vi under vår undersökning av Debatt har tittat närmare på var antalet kvinnor och män som deltar, hur lång tid varje kön talat i respektive program och vilka roller de medverkande hade. Vi utformade två olika scheman för att på ett enkelt sätt få översikt över varje program. Därefter tittade vi tillsammans på samtliga program två gånger. Första gången vi tittade på avsnittet förde den ena in namn och titlar på samtliga deltagare och den andra skrev ner talordningen och observerade tveksamma eller svårbedömda situationer inför mätningen av taltiderna. Andra gången vi tittade på programmen tog vi tiden på samtliga medverkande med hjälp av tidtagarur. Vid några tillfällen blev debatten väldigt het och flera debattörer pratade rakt ut, i mun på varandra. I varje sådant enskilt fall har vi gjort en bedömning. När debatten blev så livlig att vi ansåg att ingen längre hade ordet och kan föra fram sitt argument valde vi att stoppa klockorna. I några fall där talaren höll kvar ordet och fortsatte tala trots att andra pratade samtidigt valde vi att låta klockan gå.

Därefter har vi sammanställt samtliga medverkandes totala taltid i minuter och sekunder och sedan den totala tiden för respektive kön. När vi undersökt alla program sammanställde vi antalet debattörer och taltider. Därefter kunde vi även se vilka program som dominerats av respektive kön. Samtliga 183 deltagare delade vi sedan in i nio olika kategorier efter vilken titel de haft i programmet. Några deltagare var svåra att placera och vi diskuterade då tillsammans och försökte utgå från vilken funktion deltagaren haft i programmet. Därefter sammanställde vi respektive kategori och program i tabellen som finns under 5.4.

4.4 Metodkritik

Genom historien har det först fram kritik mot den kvantitativa innehållsanalysen från olika håll. Historiker menar ibland att metoden är ett förenklat sätt att arbeta på. De menar att analysen utgår från separata delar i en undersökning och att studien då går miste om helhetsperspektivet. Forskare med kvalitativ inriktning har också kritiserat metoden. I kritiken menar de bland annat att det kan vara svårt att tolka och förstå innehållet på en djupare nivå i analysen.

Vi är medvetna om att perioden då vårt material sändes är halvåret innan riksdagsvalet. Vi anser dock inte att det påverkar vår undersökning då tisdagsprogrammen under vår undersökningsperiod fortlöpte som normalt med samhällsaktuella ämnen. Däremot avsattes fyra torsdagsprogram av Debatt där enbart valfrågor debatterades under april och maj månad. Dessa fyra program, liksom de andra torsdagsprogrammen, ingår inte i vår undersökning.

I vår undersökning anser vi att störst felmarginal finns i delen där vi manuellt tagit tid på varje debattör. Det är differensen mellan att en medverkande börjar tala till att vi startat tidtagaruret. Vi har utfört mätningarna efter bästa förmåga men den mänskliga faktorn bör finnas med i valideringen av siffrorna.

Även kategorierna vi använder för att dela in debattörerna efter deras roller kan ifrågasättas. Vi anser att nio kategorier är lämpligt för en undersökning med 183 deltagare. Några av kategorierna har ett vidare omfång där deltagarnas professioner skiljer sig mer från varandra. Vi har gjort bedömningen att det inte är lämpligt att göra vidare fördelning inom dessa kategorier med risk att tappa substans.

5. Resultat och analys

5.1 Antal kvinnor och män i Debatt

I de 17 episoder av Debatt som vi undersökt deltog totalt 183 personer. Av dem var 56 kvinnor och 127 män. Det innebär att nästan 70 % av de medverkande var män och att ungefär 30 % var kvinnor. I det program där flest kvinnor medverkade var debattämnet kristendomen i skolan. Där deltog 7 kvinnor och 4 män. Även i programmet som handlade om psykiatrin och självmord dominerade kvinnliga debattörer, 5 kvinnor respektive 3 män. Dessa två program är de enda av de 17 program av Debatt som vi undersökt där fler kvinnor än män kommer till tals. Programmet som handlade om arbetslösheten var det enda programmet där lika många kvinnor som män kom till tals, 4 kvinnor och 4 män. I 14 av de 17 episoderna som vi undersökt medverkade alltså fler män än kvinnor. I tre olika program kom 9 män och endast 1 kvinna till tals, andelen män som deltog i de programmen var då 90 %. Ämnen för debatterna där fördelningen mellan könen var mest ojämn var den dyra elen, Röda korset och Bengt Westerberg samt kulturjournalistik.

Resultatet från vår undersökning kan jämföras med Maria Edströms (2006) resultat av hennes totalundersökning av debattprogrammet Speciellt. Där undersökte hon bland annat andelen kvinnor och män som medverkade i programmet Speciellt som sändes mellan 1992 och 2000. Precis som Debatt sändes Speciellt i Sveriges Television. Enligt Maria Edström (2006) medverkade i genomsnitt 41 % kvinnor i Speciellt under de nio år som undersökts. Det är mer än 10 % fler debatterande kvinnor än vad som deltog i Debatt under vår undersökningsperiod. Edström (2006) presenterar även resultatet fördelat på varje år. 1998 var året då det skilde mest mellan andelen medverkande kvinnor och män. Då var 34 % av deltagarna kvinnor och 66 % män. Även denna fördelning var mer jämn än den som visats i de program av Debatt som vi har undersökt.

Tabell 3. Antalet kvinnor respektive män som deltog i de 17 program av Debatt som vi har undersökt.

Episod	Ämne	Antal kvinnor	Antal män	Totalt antal deltagare	Andel kvinnor
1	Sjukförsäkringen	3	7	10	30 %
2	Valrörelsen	6	11	17	35 %
3	Den dyra elen	1	9	10	10 %
4	Afghanistan	4	10	14	29 %
5	Röda korset, Bengt Westerberg	1	9	10	10 %
6	Kristendomen i skolan	7	4	11	64 %
7	Melodifestivalen	3	8	11	27 %
8	Arenafebern	3	11	14	21 %
9	Kulturjournalistik	1	9	10	10 %
10	Politisk propaganda	4	8	12	33 %
11	Thomas Quick	1	5	6	17 %
12	Vapenexport	1	7	8	13 %
13	Smutsiga politiker	3	7	10	30 %
14	Arbetslösheten	4	4	8	50 %
15	Psykiatrin och självmord	5	3	8	63 %
16	Klassamhället	5	6	11	45 %
17	Polis i tv, film och deckare	4	9	13	31 %
Summa		56	127	183	
Andel i %		30,6 %	69,4 %	100 %	

5.2 Taltid för kvinnor och män i Debatt

När vi summerar taltiden för samtliga 56 kvinnor som kommit till tals under de program av Debatt som vi undersökt får vi en totaltid på 111 minuter och 10 sekunder. Det vill säga 1 timme, 51 minuter och 10 sekunder. Vad gäller de 127 männen som deltog var deras totala taltid 255 minuter och 7 sekunder vilket är 4 timmar, 15 minuter och 7 sekunder.

Tabell 4. Kvinnors respektive mäns taltid i 17 episoder av Debatt.

Episod	Ämne	Kvinnor		Män	
		Minuter	Sekunder	Minuter	Sekunder
1	Sjukförsäkringen	5	45	15	04
2	Valrörelsen	9	42	10	41
3	Den dyra elen	1	11	19	51
4	Afghanistan	7	36	13	46
5	Röda korset, B Westerberg	1	50	18	50
6	Kristendomen i skolan	12	41	10	44
7	Melodifestivalen	2	10	18	06
8	Arenafebern	2	21	19	09
9	Kulturjournalistik	1	52	20	57
10	Politisk propaganda	8	35	12	16
11	Thomas Quick	1	58	18	24
12	Vapenexport	1	44	21	26
13	Smutsiga politiker	8	4	13	11
14	Arbetslösheten	13	24	5	59
15	Psykiatrin och självmord	13	17	9	31
16	Klassamhället	11	11	12	10
17	Polis i tv, film och deckare	5	00	15	02
Summa		108	21	255	07
Andel i %		29,8 %		70,2 %	

Låt oss klargöra ett undantag vi gör i resultatet och analysen. I episod 14 debatteras arbetslösheten, ett program som dock inleds med att näringsminister Maud Olofsson via länk förklarar hur det akuta läget är med det rådande flygstoppet. Hon talar då i cirka tre minuter. Efter det övergår programmet till en debatt om arbetslösheten. Vi bortser från både flygstoppet som ett ämne och Maud Olofssons talartid i såväl vårt resultat som i vår analys. Anledningen är att flygstoppet inte debatteras i programmet utan bara inledningsvis är en intervju med näringsministern från programledarens sida.

I de 17 episoderna av Debatt i undersökningen var det endast i tre program som kvinnor talade mer än männen. Ämnena där var kristendomen i skolan, arbetslösheten och psykiatri och självmord. I debatten om arbetslösheten deltog lika många kvinnor som män, 4 av respektive kön, men eftersom debatten till stor del bestod av en duell mellan Maud Olofsson och Maria Wetterstrand blev den totala taltiden bland kvinnor jämförelsevis ganska hög; 13 minuter för kvinnorna och 6 minuter för männen.

I fem program var taltiden för kvinnor mindre än 2 minuter. I de programmen var det bara en kvinna som debatterade i respektive program. Ämnena i de debatterna var den dyra elen, Röda korset, kulturjournalistik, Thomas Quick och vapenexport. Den största skillnaden i taltid mellan kvinnor och män hittar vi i debatten om vapenexport. Där talade männen i drygt 21 minuter medan kvinnorna talade i knappt 2 minuter. Förutom episoden med vapenexport talade männen i mer än 20 minuter även i debatten om kulturjournalistik. Det var också en märkbar skillnad i taltid mellan kvinnor och män i ytterligare ett par episoder. I debatterna om melodifestivalen och arenafebern talade kvinnorna i drygt två minuter per program, när den totala taltiden i respektive debatt var ungefär 20 minuter.

När debatten handlade om valrörelsen eller klassamhället var taltiden ganska jämnt fördelad mellan könen. I debatten om valrörelsen var fördelningen i taltid cirka 10 minuter för kvinnor och cirka 11 minuter för män. Detta att jämföra med fördelningen i antalet debattörer som var 6 kvinnor och 11 män. I detta program fick alltså de 6 kvinnorna nästan lika mycket taltid som de 11 männen. I programmet om klassamhället talade kvinnorna i 11 minuter och männen i 12 minuter. Där var motsvarande taltiden mer fördelningen av debattörer, 5 kvinnor och 6 män. När debatten handlade om sjukförsäkringen talade kvinnorna en fjärdedel av den totala taltiden, vilket stämmer ganska väl överens med fördelningen i antal mellan kvinnorna och männen i samma program.

I episoden med Röda korset och Bengt Westerberg var det av naturliga skäl mest män som talade. Detta eftersom Bengt Westerberg var huvudperson då hans lön debatterades och därför själv talade länge. I denna debatt var endast en av deltagarna kvinna.

I debatten om politisk propaganda talade kvinnorna i knappt 9 minuter, medan männen talade i cirka 12 minuter. Ungefär samma fördelning såg vi i episoden om smutsiga politiker, där motsvarande siffror var 8 respektive 13 minuter. När debatten handlade om polisen i tv, film och deckare talade kvinnorna bara en fjärdedel av den totala taltiden. En något mindre andel tid för kvinnorna jämfört med antalet debattdeltagare; 4 av 13 deltagare var kvinnor.

5.3 Ämnesdominans för kvinnor och män

Enligt tabellen under 5.1, där antalet kvinnliga och manliga debattdeltagare redovisas, var det bara 2 av de 17 programmen där antalet kvinnor dominerade. Ämnena för de programmen var kristendomen i skolan och psykiatri och självmord. I programmet där kristendomen i skolan debatterades deltog 7 kvinnor och 4 män. I ett program, i det om arbetslösheten, debatterade lika många kvinnor som män. Resterande 14 avsnitt var mansdominerade. I fem av programmen medverkade endast en kvinna, i tre av dem deltog hela 9 män. Ämnena för de programmen var den dyra elen, Röda korset och kulturjournalistik.

Vi ser i stort sett samma mönster när det gäller taltiden för kvinnor respektive män, som när det gäller antalet av respektive kön. Det är alltså även här ämnena kristendomen i skolan och psykiatri och självmord som domineras av kvinnor. Det som skiljer sig är att även programmet om arbetslösheten domineras av kvinnor. Ungefär hälften av detta program bestod av en duell mellan Maud Olofsson och Maria Wetterstrand, vilket påverkade kvinnornas taltid avsevärt.

5.4 Kvinnors och mäns roller i Debatt

Vi har valt att dela in samtliga debattdeltagare i nio kategorier efter vilken titel de presenteras med i programmet. Vi använder oss till stor utsträckning av samma kategoriindelning som Henrik Örnebring (2001) gör i sin undersökning av svenska debattprogram. De kategorierna är politiker, myndighetsrepresentanter, organisationsrepresentanter, experter, medierepresentanter, kulturarbetare och lekmän. Under kategorin politiker ingår även deltagare som företräder ett politiskt ungdomsförbund. Bland myndighetsrepresentanterna finns alla personer som arbetar inom en myndighet, allt från handläggare till generaldirektören inom Försäkringskassan. Organisationsrepresentanter består av företrädare från näringslivet, fackförbund och frivilligorganisationer. Experter är personer med djup kunskap inom området och oftast akademisk bakgrund. Medierypresentanter består mestadels av journalister. Skådespelare och författare tillhör kategorin kulturarbetare. Indelningen mellan medierypresentanter och kulturarbetare var vid några tillfällen svår att bestämma då flera debattörer verkade både som journalister och författare. Vi såg då till vilken roll debattören till största del hade under programmet. Till kategorin lekmän hör de som inte presenterats eller framställts som en representant för något mer än de själva. För det mesta är de berörda på något sätt av ämnet som debatteras. Signifikativt för lekmännen är att de har en viktig roll i debatten. De är ofta bland de första att få uttala sig i programmet och debatten formas ofta efter deras erfarenhet och upplevelse. Dessa sju kategorier nämns nedan som professionskategorier.

Utöver dessa sju kategorier har vi valt att lägga till två kategorier för att anpassa oss till vår undersökning, inbjuden publik och publik. Skillnaden mellan dessa är att de som nämns under inbjuden publik har under programmet presenterats med namnskylt men utan titel, medan kategorin publik består av personer som har varit publik men som har yttrat sig i debatten, utan att ha presenterats med namnskylt i rutan.

Tabell 5. Antal kvinnor och män inom kategorierna för samtliga 17 program.

	Ämne	Politiker		Myndighets- representanter		Organisations- representanter		Experter		Medierep- resentanter	
		K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
1	Sjukförsäkringen		1	1	2				2	1	
2	Valrörelsen					1	1		1	2	2
3	Den dyra elen		1		2		3		1		
4	Afghanistan	1	2				1			1	
5	Röda korset, B Westerberg					1	6		1		
6	Kristendomen i skolan					1	1	1	1	1	1
7	Melodifestivalen						1		1	1	2
8	Arenafebern	2	4				2	1	1		1
9	Kulturjournalistik								1		4
10	Politisk propaganda	1	3		2	1					
11	Thomas Quick				2	1					2
12	Vapenexport		1		1	1	3		1		1
13	Smutsiga politiker	2	3							1	2
14	Arbetslösheten	2					2				
15	Psykiatrin och själv mord	1		1		1			2		
16	Klassamhället					1	1			2	1
17	Polis i tv, film och deckare			1	2						1
	Totalt antal kvinnor/ män	9	15	3	11	8	21	2	12	9	17
	Andel i %	37,5	62,5	21,4	78,6	27,6	72,4	14,3	85,7	34,6	65,4
	Totalt antal deltagare	24		14		29		14		26	

Tabell 5, fortsättning. Antal kvinnor och män inom kategorierna för samtliga 17 program.

	Ämne	Kultur – arbetare		Lekmän		Inbjuden publik		Publik		Totalt	
		K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
1	Sjukförsäkringen			1	2					3	7
2	Valrörelsen					1		2	7	6	11
3	Den dyra elen			1	1				1	1	9
4	Afghanistan		1		2	2	2		2	4	10
5	Röda korset, B Westerberg				1				1	1	9
6	Kristendomen i skolan					3	1	1		7	4
7	Melodifestivalen	1	3		1	1				3	8
8	Arenafebern				1		1		1	3	11
9	Kulturjournalistik			1	1		1		2	1	9
10	Politisk propaganda			2	1				2	4	8
11	Thomas Quick				1					1	5
12	Vapenexport									1	7
13	Smutsiga politiker								2	3	7
14	Arbetslösheten				2			2		4	4
15	Psykiatrin och självmord	1		1	1					5	3
16	Klassamhället							2	4	5	6
17	Polis i tv, film och deckare	1	5					2	1	4	9
	Totalt antal kvinnor/ män	3	9	6	14	7	5	9	23	56	127
	Andel i %	25	75	30	70	58,3	41,7	28,1	71,9	30,6	69,4
	Totalt antal deltagare	12		20		12		32		183	

Resultatet för det totala antalet kvinnor och män i respektive kategori visar att männen var dominerande i samtliga kategorier utom i den inbjudna publiken. Av de 12 personer som var inbjudna som publik var 7 kvinnor och 5 män. Den professionskategori som var närmast att vara jämnt representerad av båda könen var politiker. Totalt debatterade 24 politiker varav 9 var kvinnor och 15 var män, 37,5 % kvinnor och 62,5 % män. Den mest mansdominerande kategorin var experter där endast två kvinnor medverkade. Mer än 85 % av de medverkande experterna var män, 12 av 14 personer. Totalt medverkade även 14 myndighetsrepresentanter, av dem var 3 kvinnor och 11 män. En fjärdedel av kulturarbetarna som medverkade i Debatt var kvinnor. I programmet om poliser i tv, film och deckare var snedfördelningen inom kategorin stor. Då deltog fem män, varav tre skådespelare, och endast en kvinna. Andelen kvinnor respektive män för kategorierna organisationsrepresentanter, lekmän och publik är i nivå med den genomsnittliga fördelningen där debattörerna till ungefär 30 % är kvinnor och 70 % män.

I Maria Edströms (2006) avhandling redogör hon för vilka positioner de medverkande kvinnorna och männen har haft i debattprogrammet Speciellt under åren 1992-2000. Där använder hon sig av en liknande kategoriindelning som Örnebring (2001) och vi gör. En skillnad mellan Debatt och Speciellt är att debattörerna i Speciellt ofta återkom.

Resultatet för kategorin experter, som i vår undersökning är den grupp där kvinnor är minst representerade, kan vi jämföra med Maria Edströms (2006) resultat för forskare. Under åren som Speciellt sändes var de deltagande forskarna 24 % kvinnor och 76 % män. Detta att jämföra med resultatet för Debatts experter, 14 % kvinnor och 86 % män. I Speciellt var forskare inte heller den kategorin som var mest mansdominerad som det är i vår undersökning. Resultatet för kategorin experter i vår undersökning av Debatt visar att endast två kvinnliga experter deltog på 17 program. De två kvinnorna medverkade i programmen om arenafebern och kristendomen i skolan. I båda dessa program debatterade även en manlig expert. Endast manliga experter deltog i 8 episoder men inte i ett enda program deltog en enskild kvinnlig expert.

Maria Edström (2006) visar att kvinnor var starkast representerade som politiker och journalister i Speciellt. Det var rent av fler kvinnliga politiker som deltog än män, 51 % kvinnor och 49 % män. Även journalisterna som debatterade var till större delen kvinnor,

55 % kvinnor och 45 % män. I vår undersökning av Debatt dominerade manliga politiker och även kategorin för medierepresentanter, som vi likställer med Edströms journalister, var fler män än kvinnor. 37,5 % av politikerna var kvinnor och 62,5 % var män. Fördelningen var liknande för medierepresentanterna där 35 % var kvinnor och 65 % män. Även om båda kategorierna dominerades av män i Debatt så var det de professionskategorierna där kvinnor var starkast representerade.

Den enda kategorin där fler kvinnor än män kom till tals var den inbjudna publiken, 7 kvinnor och 5 män. I programmet om Afghanistan deltog 2 kvinnor och 2 män från den inbjudna publiken och när kristendomen i skolan debatterades medverkade 3 kvinnor och 1 man från den inbjudna publiken. De personerna presenterades med namnskylt i bild men saknade titel. I programmet om Afghanistan framgick det av debatten att samtliga fyra från den inbjudna publiken härstammade från Afghanistan. Kvinnorna som deltog som inbjuden publik i debatten om kristendomen presenterades också utan titel men deras inlägg i debatten visade på att en var förälder till barn i grundskolan och att en var där i egenskap av att hon var hindu. Dessa människor kan anses vara ”vanliga” människor i debattens sammanhang. De tillhör inte någon profession men har viktiga inlägg i debatten samt att de bidrar till en spridning i debatten. Monica Löfgren Nilsson (2004) visar i sin undersökning av Sveriges Televisions nyheter mellan 1958 och 2003 att kvinnor till störst del är intervjuade som ”vanliga” människor där de framträder som enskilda medborgare. Vår undersökning av Debatt påvisar att fallet är liknande i detta program.

6. Några reflektioner

30/70, det är resultatet av vår undersökning både för andelen deltagare och taltiden. Hur kan det bli så? Med ett mål som public service-program att könsfördelningen ska vara 50/50 är det anmärkningsvärt att fördelningen är som den är.

Det som bet sig starkast fast hos oss var programmet om kulturjournalistik. Där debatterade tio personer, varav endast en person var kvinna. Hon hade dessutom i sammanhanget en ganska svag position, genom att hon presenterades som tidningsläsare. Inte ens när det gällde ett så könsneutralt ämne som kulturjournalistik kunde alltså redaktionen skapa en någorlunda

jämn fördelning mellan könen i programmet. Ett liknande fall var programmet om den dyra elen. Även där debatterade endast en kvinna och hennes roll i sammanhanget var som drabbad genom att hon hade fått en väldigt hög elräkning. De två kvinnornas roller i dessa fall är ganska svaga i jämförelse med männens som bland annat bestod av generaldirektör och chefredaktörer. De två kvinnornas roller ska dock inte förringas då de är viktiga funktioner för debatten och dess utformning. Det beklagliga ligger i att det är det enda utrymmet som kvinnor får i dessa program.

Vilken roll som publiken spelar skiljer sig från olika debatter. I vissa ämnen är det många från publiken som släpps in och tillåts yttra sig, ibland inga eller få. Hur mycket publiken deltar, beror på vilket ämne som debatteras. Ett par av debatterna förs på en för hög nivå för att gemene man skulle kunna ha en uppfattning och delta i diskussionen. Programmen vi upplevde såhär var de om Thomas Quick och om vapenexporten. I båda fallen är det i princip omöjligt för den ”vanliga” människan att tycka något då båda ämnena kräver djupa förkunskaper. I båda dessa program deltog endast en kvinna. Här upplever vi det dock som att det är vissa givna företrädare som ska komma till tals; redaktionens möjlighet att välja borde vara begränsad i dessa fall. Könsfördelningen här är snarare ett uttryck för hur det ser ut i övriga samhället. I motsats till dessa program, när vi utgår från publikens funktion, står debatten om valrörelsen där nio personer från publiken deltog. Dessa nio saknade namnskylt men några uppgav sig vara väljare. Att så många från publiken kom till tals visar att det fanns ett brett intresse för ämnet och ett engagemang från den ”vanliga” människan att delta i just den debatten.

Den enda av våra nio kategorier som bestod av fler kvinnor än män är gruppen för inbjuden publik. En intressant notering vi gjort är också att det inom denna kategori är där vi har flest personer med annan etnicitet. En tanke är att denna kategori är en öppen kategori där i stort sett vem som helt passar in, där det inte krävs någon speciell utbildning eller yrkesposition. Detta gör det enklare för redaktionen att här jobba på könsfördelningen utan att det krävs några större ansträngningar. Av publiken som inte är inbjuden utan kategoriseras som publik finns en tydlig dominans av män. Det visar på att det i dessa fall är männen som tar för sig mer och lyckas bryta sig in i debatterna.

Ämnesdominansen är intressant att summera. Kvinnorna dominerar de programmen som handlar om skolan, arbetslösheten och om vården. Dessa ämnen kallas inom journalistiken ofta för mjuka ämnen och förknippas med kvinnor. Många kvinnor arbetar inom vården och i skolan och det är, kan vi anta, inom dessa ämnen det är lättast för redaktionen att hitta kvinnliga medverkande till programmet. Att männen dominerar programmen som handlar om Afghanistan och vapenexport är inte så märkligt. De har båda sin grund i försvaret och det militära. Men de andra 12 programmen upplever vi som könsneutrala men även de domineras av män. Det borde i dessa fall finnas lika många kompetenta kvinnor som män att tillgå i Sverige.

Det är intressant att titta på att kvinnor och män som har identiska roller i debatten, ändå kan presenteras med olika titlar i sina namnskyltar. Ett exempel på detta är i programmet om smutsiga politiker. Camilla Lindberg presenterades som riksdagsledamot medan Fredrick Federley och Leif Pagrotsky presenterades som riksdagsmän. Riksdagsman är en ålderdomlig beteckning och innebär samma funktion som en riksdagsledamot. Detta är ingen stor sak i sig, men är en intressant detalj att reflektera över för att se hur Debatts redaktion, något dolt, kan skilja på kvinnor och män.

Sammanfattningsvis är det svårt att se att det skulle förekomma något särskilt arbete inom redaktionen för att skapa någorlunda jämställda debatter. Är det möjligen en machokultur inom Sveriges Television som är orsaken till att det ser ut som det gör? Det borde istället handla om ett bristande engagemang från redaktionen. Precis som den före detta programledaren för Speciellt, Pia Brandelius, uttryckte det så kräver det lite mer arbete för att hitta kvinnor till programmen. Är det av ren lathet hos redaktionen som Debatt ser ut som det gör eller kan det vara en effekt av brist på resurser och tid?

Det demokratiska problemet är ett faktum i tv-programmet Debatt. Att kvinnorna endast står för 30 % av deltagandet under 17 program är dåligt. Att det dessutom i flera enskilda program är så bristande kvinnlig representation som en av tio debattörer är uselt. Här finns således mycket att jobba på för redaktionen. För om inte public service-kanalerna tar sitt ansvar, vem ska då göra det? Eftersom det i de episoder av Debatt vi undersökte, var en tämligen liten del kvinnor som kom till tals, kan vi räkna med att det var många åsikter som uteblev från debatterna. Vi kan utgå från att olika grupper människor ser på frågor ur olika perspektiv. Det borde alltså finnas ett starkt intresse hos redaktionen att därför ha en jämnare fördelning av de

båda könen. Detta för att debatten ska bli bredare och djupare och därmed bättre. Ur ett demokratiskt perspektiv är detta viktigt eftersom Debatt är ett av de största och viktigaste debattforumen som varje vecka kommer en stor del av svenskarna till del.

7. Förslag till fortsatt forskning

Det finns flera ytterligare vägar att gå när det gäller forskning inom detta område, anser vi. En tänkbar forskning är att göra en motsvarande studie av ett debattprogram som vi har gjort, fast med ett kommersiellt medium som utgångspunkt, till exempel TV4. Detta kan vara intressant för att se om det finns några skillnader mellan hur det ser ut inom public service och i kommersiella medier.

Ett annat tänkbart forskningsuppdrag är att göra en liknande studie, fast en internationell sådan. En undersökning skulle kunna göras av till exempel BBC i Storbritannien eller franska RTF. En sådan forskning skulle sätta in Sverige i ett större perspektiv vad gäller jämställdhet. Är det i jämförelse med andra länder egentligen så illa ställt med jämställdheten i Sverige? Eller har Sverige faktiskt kommit långt när det gäller jämställdhet, med sina siffror på 30/ 70 när det gäller könsfördelningen i debattprogram?

Det skulle även vara intressant att utföra vidare forskning på programmet Debatt och då undersöka mer om hur deltagarna kommunicerar i debatten. Exempelvis skulle det vara möjligt att utföra en kvalitativ samtalsanalys. Då skulle man kunna titta på hur debattörer med olika roller argumenterar, håller kvar ordet och om det skiljer sig mellan kvinnor och män.

Något annat att forska i kan vara hur statens jämställdhetsmål påverkar hur fördelningen mellan kvinnor och män är i olika sammanhang. Hur stor roll spelar de, från riksdagen, uppsatta målen?

8. Referenslista

Edström, Maria (2006). *TV-rummets eliter. Föreställningar om kön och makt i fakta och fiktion*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation.

Furhammar, Leif (2006). *Sex, såpor och svenska krusbär. Television i konkurrens*. Stockholm: Ekerlids förlag.

Gerbner, George (2002). Extensions of message system and cultivation analysis. I Morgan (red.) *Against the mainstream: the selected works of George Gerbner*. New York, USA: Peter Lang Publishing, Inc.

Göransson, Anita (2007). *Kön, makt och statistik*. Statens Offentliga Utredningar; 2007:108
www.sweden.gov.se/content/1/c6/09/58/75/72ab54ca.pdf (2010-12-13)

Hadenius, Stig, Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela (2008). *Massmedier – Press, radio och tv i den digitala tidsåldern*. Stockholm: Ekerlids förlag.

Löfgren Nilsson, Monica (2004). *Könsmärkning i SVT:s nyheter 1958–2003*. Göteborg: Göteborgs Universitet.

www.nordicom.gu.se/common/publ_pdf/145_039-050.pdf (2010-11-01)

McQuail, Denis (2005). *McQuail's Mass Communication Theory*. UK: Sage.

Mediamätning i Skandinavien (2010). www.mms.se (2010-11-09)

Nilsson, Åsa (2010). Kvantitativ innehållsanalys. I Ekström och Larsson (red.) *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Nordicom (2010). *Nordicom – Sveriges mediebarometer 2009*.

www.nordicom.gu.se/mt/filer/mediedagen_2009_tid.pdf (2010-11-18)

Public service (2010). www.publicservice.se (2010-11-09)

Radiotjänst (2010). Finansiering.

<http://radiotjanst.se/sv/Public-service/Finansiering/> (2010-11-10)

Svensson, Christian (1999). TV-debatter som demokratiskt forum? I Amnå (red.) *Politikens medialisering*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar; 1999:126.

Sveriges Television^A (2010). Tv-historia i årtal.

http://svt.se/2.60395/1.704445/tv-historia_i_artal (2010-11-18)

Sveriges Television^B (2010). Vad är public service?

http://svt.se/2.60175/1.707572/vad_ar_public_service?lid=puff_698187&lpos=extra_1
(2010-11-09)

Örnebring, Henrik (2001). *TV-parlamentet. Debattprogram i svensk TV 1956-1996*.

Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation.

Bilaga

Sammanfattning av undersökta program

Episod 1. 2010-01-19

Debatt om utförsäkrade från Försäkringskassan

Debatten handlar om hur väl, eller hur dåligt, de nya sjukförsäkringsreglerna fungerar. Grunden till debatten är ett avsnitt av Uppdrag granskning där en utförsäkrad kvinna tagit sitt liv. Anhöriga till sjukskrivna, handläggare på Försäkringskassan, politiker och läkare debatterar.

Episod 2. 2010-01-26

Debatt om valrörelsen

Debatten handlar om den kommande valrörelsen. Det debatteras om vilka frågor som troligen blir de stora valfrågorna och vilken betydelse det har för politiker att medverka i lekprogram eller att till exempel bära en dyr väska.

Episod 3. 2010-02-02

Debatt om den dyra elen

Debatten handlar om de höga elpriserna med anledning av den tuffa vintern, om vem som bär ansvaret och hur de olika aktörerna ska agera.

Episod 4. 2010-02-09

Debatt om Afghanistan

Helgen innan programmet sändes omkom två svenska soldater i Afghanistan. Här debatteras om Sverige ska ha svenska styrkor på plats i Afghanistan och vilken funktion de ska ha. Det diskuteras en del om hur bistånd och den militär närvaro ska förhålla sig till varandra.

Episod 5. 2010-02-16

Debatt om Röda Korset och ordförande Bengt Westerbergs lön

Debattens utgångspunkt är Bengt Westerbergs ersättning som han får i egenskap av ordförande i Röda korset. Debatten handlar om hur förtroendet för organisationen påverkas bland de som arbetar ute på fältet av höga löner hos till exempel styrelsen.

Episod 6. 2010-02-23

Debatt om kristendomens roll i Sverige

Grunden för debatten ligger i ett lagförslag om en textändring angående kristendomen i skolan. Kristendomen diskuteras utifrån att det är kunskap och huruvida det ska läras ut ur ett mer historiskt perspektiv. Även frågan om skolavslutning i kyrkan debatteras.

Episod 7. 2010-03-02

Debatt om Melodifestivalen

I inledningen visas ett inslag med klipp från flera festivalbidrag. Programmet utgår från att det sagts att årets upplaga är sämre, både sett till tittarsiffror och låtkvalité. Det debatteras om hur tävlingen bör läggas upp, juryns roll och vikten av att få en hit. Även programmets underhållningsvärde diskuteras.

Episod 8. 2010-03-09

Debatt om arena-febern som sprider ut sig över landet

Programmet inleds med Hans Chrunak på länk från Luleå i egenskap av före detta direktör i Luleå Hockey och expertkommentator i SVT. I programmet debatteras bland annat om en tänkt ridsportanläggning i Vara och två stora idrottsanläggningar som byggts i Vänersborg och Skövde. Huvudfrågan handlar om vilka prioriteringar kommunen ska göra och hur skattemedlen ska användas.

Episod 9. 2010-03-16

Debatt om kulturjournalistik

Fokus i denna debatt ligger på kultursidornas kvalitet till följd av att DN Kulturs redaktion ska minska i antalet anställda. Det debatteras även i vilken utsträckning kultursidorna påverkats av kommersialiseringen och huruvida kulturen i Sverige uppfattas som snobbig och elitistisk.

Episod 10. 2010-03-23

Debatt om huruvida man ska släppa in politisk propaganda i skolan

Debatt med främst Sverigedemokraterna i fokus. Veckan innan har det varit problem när SD besökt skolor ibland annat Malmö och Uppsala. Elever från skolorna finns på plats. I programmet förs en debatt som hur, om, varför och på vilket sätt politiska partier ska få komma till tals i Sveriges skolor.

Episod 11. 2010-03-30

Debatt om fallet Thomas Quick

Programmet inleds med ett kort inslag om fallet Thomas Quick och följs sen av en debatt om hans skuld eller oskuld. Grunden till debatten ligger i en dokumentär som journalisten Hannes Råstam gjort och där han hävdar att Quick är *oskyldig*. I samband med dokumentären tar Quick tillbaka sina erkännanden av åtta mord. Nu har han fått resning i ett av fallen.

Episod 12. 2010-04-06

Debatt om vapenexport

Programmet inleds med en duell mellan före detta ärkebiskopen KG Hammar och försvarsexperten Anders Svärd. De debatterar huruvida vapenaffären med Sydafrika bör stoppas. Programmet fortsätter med debatt där bland andra SAAB:s vd uttalar sig.

Episod 13. 2010-04-13

Debatt om smutsiga politiker

Programmet har sin utgångspunkt i reportageboken *De omänskliga* av Torbjörn Nilsson, som också är där och debatterar. Debatten handlar om hur politiker påverkas av partipiskor, ungdomsförbundens hårda maktklimat och om karriären är viktigare än väljarna. Både verksamma och före detta politiker deltar samt representanter från media.

Episod 14. 2010-04-20

Inlägg om flygstoppet. Debatt om arbetslösheten

Programmet börjar med att Maud Olofsson, på länk, kommenterar flygstoppet och dess läge just nu. Därefter övergår de till dagens ämne som är arbetslösheten med en duell med Maud Olofsson och Maria Wetterstrand. Efter ungefär halva programtiden blir det debatt ”som vanligt” med Wetterstrand i studion och Olofsson kvar över länk.

Episod 15. 2010-04-27

Debatt om psykiatrin och självmord

Programmet handlar om vilket ansvar psykiatrin har för antalet självmord som sker. Debatten utgår från en drabbad familj, där dottern tagit sitt liv under en permission när hon vårdades för en depression.

Episod 16. 2010-05-04

Debatt om klassamhället

Programmet handlar om ifall det finns klasser i dagens samhälle. Debatten tar upp huruvida löneskillnader är ett problem i samhället eller en morot i arbetet. Detta är en debatt där publiken mer än vanligt tar plats.

Episod 17. 2010-05-11

Debatt om hur poliser framställs i deckare, på tv och i film

I programmet debatterar bland annat poliser, skådespelare och manusförfattare om deras uppfattning av polisfilmer. Det visas även två klipp från olika filmer som kommenteras.